

Proiectul “**Periferii centrale ale Bucureștiului**” vizează două zone centrale ale orașului București cu valoare istorică, culturală și urbanistică foarte ridicată, dar și cu mari contraste sociale, economice și culturale. Aflate în strânsa vecinătate a centrului istoric al Bucureștiului, aceste zone sunt păstrătoarele unui patrimoniu cultural important și sunt parte din istoria orașului încă de la începuturile acestuia. În cadrul proiectului au fost concepute două trasee de vizitare a acestor foste periferii, prin care încercăm să oferim bucureștenilor și turiștilor curioși ocazia de a descoperi o parte din istoria și spiritul orașului București.

De la marginea Târgului Bucureștilor până la mahalaua Vergului

Zona cuprinsă între actualele artere Bdul I.C. Brătianu, Calea Călărașilor, Bdul Carol I, continuat cu Pache Protopopescu și Bdul Mihai Bravu a fost, până aproape de zilele noastre, o periferie a târgului (orașului) București, în care se aflau mahalale, sate și moșii boierești. Cuvântul mahala, de origine turcă, desemna un cartier, fără a diferenția o amplasare anume. Abia după 1830, când în București au fost luate primele măsuri de urbanizare care urmau modele occidentale, mahala a căpătat sensul de cartier mărginaș, periferic. În secolul XX multe dintre aceste mahalale au dispărut, fie prin înglobarea în structura orașului, fie prin restructurarea lor radicală. Există însă zone ale orașului care continuă să păstreze înfățișarea eclectică a fostelor mahalale, ce reflectă istoria socială, economică și politică a Bucureștiului. Ca și acum 100 sau 200 de ani, dinamica vieții orașului își pune amprenta: spațiul urban al fostelor mahalale continuă să se transforme.

7. Mahalaua Stelea

Strada Stelea Spătarul, care pornește din spatele bisericii Sfântul Gheorghe Vechi, ne conduce la un scuar elipsoidal, locul unde vreme de aproape 300 de ani a fost amplasată biserica și mănăstirea Stelea. Cu ocazia mutării curții domnești de la Târgoviște la București, biserica Stelea este ridicată la rang de mitropolie, după 1626. Terenurile din jur, dăruite de către ctitor, au ieșit treptat din proprietatea mănăstirii, la început au fost date în embatic (chirie), iar ulterior vândute. La începutul secolului al XIX-lea mănăstirea nu mai era decât o simplă biserică. Trece prin distrugeri și refaceri succesive, dar incendiul de la 1847 o distruge din nou și este dărâmată definitiv în 1850. Imobilele de pe această stradă sunt toate ridicate după Marele Foc, care a ars întreaga mahala Stelea.

Biserica Stelea (str. Stelea Spătarul)

Bd. Hristo Botev, Calea Călărașilor

8. Calea Călărașilor

Calea Călărașilor este fosta Uliță sau Pod al Vergului, care ducea la Bariera Vergului, situată aproximativ unde se găsește acum Piața Muncii. Numele actual l-a primit după 1877, în memoria trupelor de cavalerie care au luptat în Războiul de Independență. Imobilele de pe Calea Călărașilor și din zona din jurul acestei artere ilustrează dinamica socială a ultimului veac și jumătate din fostele mahalale. La începutul Căii Călărașilor observăm mai multe imobile de raport, clădiri de locuințe multietajate, construite de către antreprenori cu scopul de a le închiria. Asemenea imobile au fost ridicate începând cu a doua jumătate a secolului al XIX, în special de-a lungul marilor artere comerciale și a bulevardelor nou construite. Imobilele cu locuințe la comun au păstruns relativ greu în București, fiind întâmpinate cu multă reticență. Bucureștenii au preferat dintotdeauna locuința individuală.

Casa Stanovici (Str. Remus nr. 6, colț cu strada Iuliu Valaori)

Str. Romulus, str. Iuliu Valaori, Calea Călărașilor

9. Schimbări din trecut și din prezent

Pe măsură ce ne depărtăm de centru observăm că imobilele imită locuințele burghezilor înstăriți, cu portaluri și coloane false, rămânând însă modeste ca dimensiuni și materiale de construcție, în curți cu garduri de lemn. Locuințele de acest tip erau locuite cu precădere de funcționari mici și mijlocii, pe măsură ce practicanții profesiilor cele mai modeste, agricultori și mici meșteșugari, cândva majoritari în aceste zone, au fost împinși spre exteriorul orașului. Cele câteva case cu aspect rural păstrate încă pe Calea Călărașilor și pe

Traseu cultural urban
“PRIN MAHALALE”

Un proiect al Asociației Sinaptica

străzile din jur, în special în porțiunea cuprinsă între Calea Călărașilor și Bulevardul Unirii, sunt mărturii ale existenței acestora și a fostelor sate încorporate în structura urbană. Se observă și noile imobile ridicate în ultimele două decenii, unele dintre ele formând o notă discordantă evidentă cu cele alăturate, prin depășirile de înălțime și/sau prin fațadele cu forme și materiale contemporane. Ca și acum 100 sau 200 de ani, orașul își continuă evoluția într-o manieră mai degrabă necontrolată, noul se plantează în vechi cu o spontaneitate uneori stridentă.

Hala Traian (Calea Călărașilor, intersecție cu strada Traian)

Str. Prof. Dr. Mihail Georgescu (prin spatele Halei Traian), Calea Călărașilor

10. Mahalaua Sf. Ștefan

Atunci când a fost ridicată, biserica “Sf. Ștefan” se afla la marginea mahalalei Vergului, mahalagii de aici ocupând, treptat, terenuri ale onora ca serdarul Fănuță sau ca popa Soare, de la acesta rămânând numele străzii Popa Soare. Înfațișarea actuală a locului se datorează parcelărilor realizate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când, pentru a rezolva problema lipsei de locuințe în București, au fost trasate numeroase parcelări de dimensiuni mai mici, pe spațiile rămase libere între locuințele existente, ocupând astfel grădinile și vechile curți. Parcelările au condus la apariția unor zone unitare ca înfațișare, cum este și aceasta situată la intersecția străzii Sf. Ștefan cu Ștefan Mihăileanu, cele de pe străzile Mântuleasa, Plantelor și D. Racoviță, care au fost destinate vilelor. Fostele mahalale devin astfel zone rezidențiale intermediare, locuite de o populație cu structură diversă: funcționari de stat

și privați, medici, profesori, avocați, bancheri.

Biserica „Sf. Ștefan” – Călărași (Calea Călărașilor nr. 83)

Str. Sf. Ștefan, str. Popa Soare, str. Romulus, str. Mântuleasa

11. Mahalaua Mântuleasa

La vremea când s-a ridicat biserica, mahalaua Mântuleasa era în Târgul din Afară, o zonă de extindere a orașului în devenire. Pe lângă proprietățile breslașilor și târgoveților de toată mâna se aflau și suprafețe de teren mai mari, fie ale unor boieri, fie ale unor îmbogățiți cum era și Manta Cupețu. Livezile jupânesei Manta s-au transformat în curți ale caselor de astăzi, iar ulițele pline de praf sau noroi sunt străzile și aleile asfaltate. Pe măsură ce familiile boierești sau înstărite decădeau, moșiile acestora erau

vândute pe bucăți, iar parcelele rezultate erau acoperite de construcții. Fiindcă nu întotdeauna o parcelă avea ieșire directă la o uliță, trecerea locuitorilor se făcea prin străpungeri cu rol de servitute, bucăți de ulițe cunoscute ca „întrări”: Intrarea Mântuleasa, Intrarea Argeaua, Intrarea Mecet, Intrarea Popa Nan și altele.

Ansamblul Bisericii Mântuleasa (secolele XVIII-XX) (str. Mântuleasa nr. 20)

Str. Negustori

12. Mahalaua Negustori

Zona interioară cuprinsă între Calea Călărașilor și bulevardele Pache Protopopescu și Carol I a rămas relativ neafectată de măsurile de sistematizare și reorganizare urbană întreprinse de către comuniști, păstrând în bună măsură construcțiile

realizate înainte de Al Doilea Război Mondial. Schimbările la nivel social au fost însă profunde, prin măsurile privind confiscarea proprietății private inițiate de guvernul legionar și, ulterior, de cel comunist. În 1941-1942 măsurile luate de guvernul Antonescu la adresa evreilor vizau, printre altele, evacuarea evreilor din unele cartiere și împingerea lor înspre zonele periferice. Toate imobilele urbane aflate în proprietatea evreilor au fost trecute în proprietatea statului, cu unele mici excepții. Este cazul imobilului de pe strada Paleologu nr. 7, intersecția cu str. Negustori, care a fost cumpărat în 1932 de către Edmund Budișteanu (Edmund Gobel). În 1943 blocul este confiscat și intră în posesia Centrului Național de Românilor. Între 1944 – 1946, prin repunerea în drepturi, Edmund Budișteanu își recapătă imobilul, pentru a-l pierde, ulterior, prin naționalizarea făcută de guvernul comunist. Situații similare s-au înregistrat cu alte imobile de pe străzile din jur. Imobilele naționalizate au fost oferite spre locuire persoanelor aflate de către

noua guvernare, multe dintre acestea provenind din rândul muncitorilor și funcționarilor de stat. După 1989 o parte dintre foștii proprietari sau urmașii acestora și-au recăpătat proprietățile. În zonă rămân însă mai multe imobile cu o situație juridică incertă, unele dintre acestea fiind în prezent degradate.

Str. Negustori, str. Părintele Stăniloie, Calea Moșilor

13. Mahalaua Sfinți

Deși biserica a avut, încă de la început, hramul Vovidenie, este cunoscută în popor ca biserica cu „Sfinți”, numele venind de la chipurile de filozofi antici de pe frizele exterioare. Oamenii nu știau ce reprezintă acele chipuri, așa că le-au spus, tuturor, „sfinți”. Pictura din această biserică (chiar și pictura originală se află sub straturile ulterioare) este extrem de importantă din punct de vedere stilistic, prin iconografia românească și iconografia ortodoxă orientală.

Parohia a fost și a rămas, până astăzi, una săracă, iar împrejurimile bisericii păstrează amestecul de sărăcie și bogăție al fostelor mahalale. Această alăturare de strălucire orbitoare și sărăcie lucie, așa cum poate fi văzută astăzi, nu este semnificativ deosebită de ceea ce puteau vedea străinii care vizitau urbea în urmă cu 300 sau 400 de ani. Ca în mai toate mahalalele Bucureștiului, și aici palate boierești sau negustorești cu grădini generoase și aranjate de grădinari vestiți stăteau gard în gard cu gospodăriile orașenilor de toată mână, cu sălașele cerșetorilor sau cu împrejurimile maidanelor pe care se aruncau resturile măcelăriilor sau ale tăbăcărilor.

Biserica „Intrarea Maicii Domnului în Biserică” – cu Sfinți (Calea Moșilor nr. 79)

Acesta este finalul traseului nostru, la 200 de metri de locul de unde am pornit călătoria, Biserica Scaune.

Legendă:

Monument istoric

Continuarea traseului pe ruta indicată

Codul QR aferent monumentului istoric

Acest material este disponibil online la adresa:
<http://www.sinaptica.ro/periferii-centrale-ale-bucurestiului>

©Sinaptica, București, 2016

Sinaptica
Eliberează resursele

MUZEUL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Proiect finanțat în programul București Orașul în-Vizibil

Primăria Municipiului București

Proiect cultural finanțat în cadrul Programului cultural "București - Orașul în-vizibil" 2016

1. Mahalaua Scaune (Str. Scaune)

Așa cum se poate vedea în zona Lipscani și în zona Obor, meșteșugarii, negustorii sau alți profesioniști obișnuiau să se grupeze pe străzi în funcție de meseria sau negoțul pe care le practicau. La fel se grupau și în mahalale, pentru a-și asigura sprijin reciproc și apărare. Biserica Scaune a fost ridicată prin efortul măcelarilor și săpunarilor, breslași care au dat și numele acestei mahalale. Ca biserică de breaslă, biserica era susținută financiar de membrii breslei, aceștia având obligația de a contribui cu sume de bani sau muncă pentru întreținerea bisericii. Numele mahalalei vine de la butucii de lemn pe care tranșau măcelarii carnea (butuci cunoscuți și sub numele de „scaune”). Pe lângă breasla măcelarilor era și breasla săpunarilor, aceștia din urmă folosind rămășițele de grăsime și seu de la tranșarea animalelor pentru a face săpun. Când a fost înființată, un pic peste 1600, mahalaua

Scaune era în afara Târgului Bucureștilor.

Biserica „Adormirii Maicii Domnului” – Scaune, Str. Scaune nr. 2

Str. Slănic, Bdul Carol I, Bdul Ion C. Brătianu

2. Mahalaua Colței

Din Mahalaua Colței s-au mai păstrat doar unele denumiri: Strada Colței, „Biserica Colței”, „Spitalul Colței”, „Biserica Sf. Ilie – Hanul Colței”. Colței era la început o mahala de negustori, apărută în jurul bisericii cu același nume. Dincolo de ulițele meșteșugarilor și negustorilor se aflau gospodăriile slujitorilor, târgoveților și ale agricultorilor, pescarilor și celor cu meseriile cele mai simple. După 1700

mahalaua începe să fie populată cu precădere de cei cu profesii comerciale și profesii libere – medici, profesori, clerici -, și de familii boierești. În mahalaua Colței se găsea la sfârșitul secolului al XVIII-lea vama de intrare în oraș, “caravasaraua”, pe un teren care aparținea Mănăstirii Colței. Palatul Suțu, în care are sediul în prezent Muzeul Municipiului București, făcea și el parte din mahalaua Colței, fiind ridicat la începutul secolului XIX pe un teren cumpărat de familia Șuțu. După 1900, vechea mahala este locuită preponderent de proprietari de manufacturi și de prăvălii și de practicanți ai profesiilor libere.

Palatul Ministerului Agriculturii și Domeniilor (Bd. Carol I nr. 2-4); Biserica „Trei Ierarhi” – Colței; Spitalul Colței (Bd. Ion C. Brătianu nr. 1)

Bdul Ion. C. Brătianu

3. Mahalaua Sfântul Gheorghe Nou

S-a format în jurul bisericii cu același nume, apropiată de arterele comerciale ce veneau dinspre Târgul Vechi și porneau spre Târgul din Afară. Pe la 1830 în curtea bisericii a fost găzduită prima librărie românească, izvor de cunoaștere și cultură cu o importantă contribuție la întărirea românismului.

Biserica Sfântul Gheorghe Nou (str. Lipscani, în parcul Sfântul Gheorghe)

Bdul Ion. C. Brătianu

4. Mahalaua Bărăției

Biserica Bărăția este cea mai veche biserică romano-catolică din București, pomenită în 1578 ca biserică făcută din lemn. De la această dată, biserica a trecut prin multe distrugeri și reconstruiri. Înfrățirea de astăzi este rezultatul restaurării din 1928, realizate de arhitectul Carlo Cortobius. Pe vremea când a fost ridicată biserica și în secolele care au urmat, pe aici erau ulițe cu meșteșugari și negustori de toate felurile: boiangii, lăcătuși, bărbieri, mărgelari etc. Mahalaua Bărăției se învecina cu cea a Șepcarilor și Lipscanilor, zonă de care o desparte în prezent bulevardul Ion C. Brătianu, și cu mahalaua formată în jurul bisericii Sfântul Gheorghe Vechi. Această biserică, aflată foarte aproape, este în prezent ascunsă vederii de frontul de case de pe Calea Moșilor. Accesul se face pe aleea discretă ce se desprinde spre dreapta la nr. 38.

Biserica „Sf. Maria a Darurilor” – Bărăției (Bd. Ion C. Brătianu nr. 27)

Str. Bărăției, str. Patriei

5. Mahalaua Sfântul Ioan Nou

Clădirile de pe strada Patriei păstrează o parte din atmosfera de acum aproape două secole, iar dacă reușim să ignorăm blocurile ridicate în ultima jumătate de secol, vedem cum arăta o stradă cu locuințe la etaj și cu prăvălii la parter sau cu locuințe în care se intra direct din stradă. Hanul Patria este clădirea de pe colț, cu două fațade, cu spații comerciale la parter, așa cum se obișnuia atunci când a fost construită. Chiar dacă în prezent clădirea este locuită în regim privat, vizitatorul poate intra în curte, unde se poate bucura de aspectul original, bine păstrat.

Peste drum de Hanul Patria, ascunsă între blocurile socialiste, se găsește biserica Sfântul Ioan Nou, cea care a dat și numele mahalalei.

Hotel Patria – Elias (str. Patriei nr. 3)

Bdul Corneliu Coposu, str. Bărăției, str. Baia de Fier, str. Sfânta Vineri.

6. Cartierul evreiesc

În perioada interbelică evreii reprezentau cea mai numeroasă minoritate etnică prezentă în București, așezați pe străzile care porneau din apropierea Curții Vechi, și înaintând pe Calea Călărașilor și pe străzile din jur până spre Hala Traian. Proiectele de sistematizare urbană din anii 80 au distrus în bună măsură cartierul evreiesc, mare parte dintre clădiri au fost

dărâmate, iar tramele stradale redefinite. Templul Coral este probabil cel mai frumos dintre cele patru lăcașe de cult evreiești care mai există în această zonă, cunoscută sub numele de cartierul evreiesc. Sinagogă a Comunității Evreilor, este cel mai mare lăcaș de cult mozaic din București. Replică a Sinagogii Tempelgasse din Viena (distrusă în 1938 de naziști), sinagoga a fost construită între 1864-1866 în stil neo-maur. Atunci când a fost construită, zona în care se afla făcea parte din Mahalaua Stelei, iar comunitatea evreiască a primit sprijin din partea unui oficial otoman, probabil evreu sefard. Templul, de rit așkenaz ortodox, este unul dintre cele circa 100 de temple corale din lume.

Templul Coral (Str. Sfânta Vineri nr. 9-11)

Str. Stelea Spătarul